

En laat ons niet vergeten, wat prof. Diepenhorst eens schreef (48):

„Dat is de dwaling van groote groepen Christenen, predikanten en gemeenteleden in Duitschland, dat zij de idee van den totalen staat aanvaarden, in de naïve veronderstelling, dat met „betrekking tot de kerk en het geestelijk leven „die idee geen toepassing zou vinden.
„Zwemmen en droog blijven tegelijk wilden zij.
„Zelfs de beste Nederlandsche waterrot vermag dit niet.”

Tot zoover de schrijver. De Nederlandsche initiatiefnemers, bovenvermeld, zullen wel probeeren, ons te doen zwemmen zonder de illusie zelfs ons te gunnen van droog te blijven.

Er gebeuren in Nederland ernstige dingen, stap voor stap. Maar ze gebeuren. Bismarck zei eens: Holland annexeert zichzelf. Daarin vergiste hij zich. Maar er blijken wel Nederlanders te zijn, die het probeeren.

K. S.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Ook het Calvinisme en . . . de techniek?

III.

§ 3. „Hoe kan het technische ding ontstaan?”

Zooals werd betoogd, geeft en begunstigt de natuur de mogelijkheden uit haar te voorschijn te brengen, dingen waarmede iets anders en meer gedaan kan worden dan de natuur het van zich zelf doet. Het is de mensch, die dit nieuwe bewerkstelligt. Hij is in staat de reeds in aanleg aanwezige technische mogelijkheden te realiseren. Hij is het, die de technische hoedanigheden uit de Schepping te voorschijn brengt. Door zijn toedoen „komt de machine in beweging”; „zendt de lamp licht uit”; „ziet de mensch de planeten vergroot voor zich”; „wijkt de koorts voor het geneesmiddel”.

Hoe is dat mogelijk? Dat uit de natuur-zijden van de werkelijkheid, dingen ontstaan van eigen aard, die in de menselijke samenleving elk een bepaalde werking vermogen uit te oefenen. Vanwaar die synthese (verbinding) met een volkomen nieuwe kwaliteit? Althans eens nieuw in historisch opzicht. Of beter gezegd, daar God zelf in Zijn Scheppingsorde de mogelijkheid tot deze synthetische activiteit gelegd heeft, hoe kan rekenschap gegeven worden van de verbinding, welke de techniek legt tussen het geschapene enerzijds en de kwaliteit van het technische anderzijds?

Met behulp van een praktisch geval is het mogelijk te verduidelijken wat precies wordt bedoeld.

Montgolfier, de uitvinder van de luchtballon, stookte bij zijn historische proef op 5 Juni 1783 te Annonay en opnieuw op 20 September d.a.v., toen hij de proef herhaalde voor den koning te Versailles, onder den ballon een stroovuur, waarop hij klein gesneden wol

wierp om een groote hoeveelheid rook te maken. Hij was n.l. op het denkbeeld gekomen om dien rook op te vangen in een omhulsel van lichte stof, die door den rook mee omhoog genomen zou worden. Deze gedachtencombinatie, om bewegenden rook in een ballon te vangen, met de bedoeling, dat deze door den rook zou worden meegenomen, was een nieuwe gedachte, een op dat moment denkbeeldige, fantastische mogelijkheid, welke inderdaad werd gerealiseerd. Hoe wel Montgolfier zich op onbekend gebied bevond, sloeg hij toch het goede pad in, zelfs op grond van een foutieve overweging. De natuurkundigen, die zijn proefballon inderdaad zagen opgaan, begrepen de eenvoudige oorzaak van het verschijnsel, zoodat het verwekken van rook in het vervolg achterwege kon blijven.

Dit historisch gebeuren geeft weer, dat door den mensch uit de Schepping iets nieuws, hier het opstijgen in de lucht, wat in 1781 nog door den bekenden astronoom Lalande voor onmogelijk werd verklaard, via de technische acte, kan worden „gehaald”, „onthuld”. De Schepping is voor een ontplooiing vatbaar, in nog ongekende richtingen. Blijkbaar wordt in de technische acte verband gelegd, synthese aangegaan tussen het geschapene, het potentiële aanwezige enerzijds en de oplossing, het technische ding met zijn werking anderzijds.

Dat het opstijgen zelf, in het algemeen het gebruik van de technische dingen nog weer allerlei verbanden aangaat, zij voorloopig buiten beschouwing gelaten. Het gaat hier thans om de vraag hoe Montgolfier tot bovengenoemd resultaat kon komen, hoe het mogelijk is, dat de mensch technische dingen kan maken.

Op twee voorwaarden daartoe moet in elk geval worden gelet.

In de eerste plaats moet er iets zijn waardoor de mensch inzicht ontvangt van de dingen, de verscheidenheden; iets waardoor hij zich kan inleven in de volle werkelijkheid. Dat doet hij in de intuïtie. De mensch ziet de verscheidenheden, den eigen aard van de dingen als hij ingeving. Intuïtief beleeft de mensch de werkelijkheid, heeft hij er weet van. Hij heeft besef van het feit, dat hout iets anders is dan steen, ook als bouw materiaal; kracht iets anders is dan beweging, enz.

Dit inzicht wordt verdiept in de theoretische intuïtie.

In de tweede plaats moet er iets zijn, waarin de mensch den geschapen samenhang tussen de dingen en van al de verscheidenheden ontmoet. Het één moet hij met het ander in verband kunnen brengen. Bijvoorbeeld, dat hout kan dienen tot het overbrengen van krachten; het vallende water enorme krachten kan opwekken. Om dat verband te kunnen opmerken, moet er iets zijn, waarin de mensch boven de aspecten der tijdelijke werkelijkheid uitgaat. Daarom de vraag: hoe is hij in staat tot het zin-verbindend-denken?

De Schriftgeleuvige vindt in het hart des menschen het boventijdelijk concentratiepunt. Volgens de Schrift zijn uit het hart de uitgangen des levens, ligt in het hart de diepste samenhang van alle functies. Heel het menselijk bestaan is in het hart des menschen tot een eenheid geconcentreerd. Uit het hart ontspringen onze gedachten, woorden en werken; in één woord, al

onder haar invloed komt en zoo zal het ook de Japanners absorbeeren, die thans het land overweldigen. Intusschen had op die wijze het Boeddhisme in China vasten voet gekregen.

Zien wij hoe nadien dit godsdienststelsel zich over den heelen aardbodem verspreidt en vooral in Europa vasten en vruchtbaren bodem vindt, dan merken wij daarin levens één dier voetsporen Gods op, die ons in de geschiedenis der wereld-godsdiensten geteekend worden. Zulk een voetspoor is het binnendringen van het Boeddhisme in China — na eerste vestiging in haar hoofdstad Loyang als staatsgodsdienst tot uiting gekomen in het later tot hoofdstad verheven Peking. — Een later voetspoor vindt men in Jeruzalem, en de sluitsteen er van vormt Rome.

Hoe gaarne immers willen Bijbelcritici als vrucht hunner navorschingen ons doen gelooven, dat het Christendom niet een op zich zelf staande Godsdienst is, doch een uitvloeisel of uitlooper van een oer-godsdienst van heidenschen stam. Maar blijkt het Goddelijke voetspoor, in China gezet, niet reeds met duidelijkheid te wijzen op de Goddelijke verlossing, die de wereld noodig had en volbracht werd in het offer op Golgotha? En is het niet een feit, dat eeuwen na de belofte aan Abraham, den vader der geloovigen, de verlossing der Heidenen tot stand kwam, tegengewerkt door het heidensche Rome? Wijst dus dat wereldrijk Rome niet eveneens één dier geweldige voetsporen Gods aan in het drielal, waarvan wij in dit geschrift vertellen willen?

Om het eerste voetspoor duidelijk te zien, behoeven wij ons slechts naar Peking te wenden, die wonderschoone, ja de schoonste stad van het Chineesche Rijk, waarvan het wel lijkt of het Hemelsche Rijk eeuwenlang slechts geleefd heeft om die stad, zijn hoofdstad, groot te maken en steeds meer te verfraaien. Een wandeling door dit Peking, dat, door Chineesche oogen bekeken, nog niet zoo oud is, want een Chinees ziet met hetzelfde gemak op eeuwen terug in de geschiedenis van zijn land als wij op jaren, geeft een intens genot.

onze levensuitingen. Het hart is de werkplaats in het binnenste des menschen, waar de gedachten tot daden worden omgezet.

Tusschen de intuïtie en het hart is een onlosmakelijk verband. Het hart werkt door de intuïtie.

Zoo wel het een als het ander behoort tot het geschapen zijn van den mensch, als Beeld van God. De mogelijkheid tot het voeren van de heerschappij, in den vollen zin van het woord, over al het geschapene, rust in laatste instantie in de schepping van den mensch als Beeld Gods (Genesis 1:26: „laat ons menschen maken naar ons beeld, naar onze gelijkenis, en dat zij heerschappij hebben”).

§ 4. „Hoe is de verhouding van religie en techniek?”

Naast hetgeen, in onderwerping aan het gezag van de Heilige Schrift, reeds werd opgemerkt over het hart des menschen, moet thans eveneens worden vermeld, dat in het hart tevens de verhouding tot God wordt bepaald. Het hart is zoowel het punt, waar het gansche menschelek bestaan zich concentreert, als waar de mensch zijn verhouding tot God bepaalt.

Van vergoddelijking van het menschelek hart is hier geen sprake. Slechts wordt opgemerkt wat de Heilige Schrift leert.

Oorspronkelijk diende de mensch zijn God, was al zijn doen en laten gericht op God, op den dienst van God, den Schepper-Wetgever. In en door en met zijn eten en rusten, zijn bouwen en bewaren van den hof, diende de mensch den God des Verbonds, pleegde hij religie.

Wie religie zegt, zegt Verbond en omgekeerd.

In den zonde-val echter trok de mensch zijn hart af van zijn Verbonds-God, „bood hij gehoor aan het woord des duivels”.

Vanaf dit oogenblik is het hart van den mensch verdorven, zoodat het uit zich zelf onbekwaam is tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, gelijk Christus zegt: „want uit het hart komen voort booze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valsche getuigenissen, lasterijen (Mattheus 15:19).

In het hart van den goddelooze heeft de zonde Gods plaats ingenomen en in plaats van Diens stem wordt de hare vernomen. Zij inspireert hem, waardoor hij de profeet wordt der zonde-macht, die hem geheel in bezit neemt en zijn wegen bepaalt. God heeft opgehouden voor hem de alles beheerschende macht te zijn. De zondige mensch verliest nu zijn leven in het tijdelijke leven, b.v. in de techniek, welke als god wordt vereerd.

Eerst wanneer de Heilige Geest door Zijn Almachtige kracht het hart vernieuwt, gaat de geloovige in bezit van het God weer dienen. Met zijn gehele hart, met geheel zijn verstand en met alle krachten.

Door dit uitgangspunt — het door den Heiligen Geest vernieuwde en in Christus op den HEERE, den God des Verbonds gerichte hart van den geloovige en, het afvallige menschenhart — is de techniek in de religie gegrond. Door de religieuze stelling-keuze in het hart des menschen, wordt van het begin af de verhouding van de techniek tegenover God bepaald.

En dus kan er sprake zijn van christelijke techniek naast christelijke kunst, — politiek enz. in tegenstelling tot wereldsche kunst, techniek, enz.

Komt men er in den zomer, dan moet men tegen de warmte kunnen, want inderdaad, warm, ja heet kan zulk een wandeling ons maken, maar spoedig vergeet men dit alles om alleen oog over te houden voor de prachtige kleurschakering, die de felle zonneschijn over het bonte tafereel werpt, dat de stad aanbiedt. Bovendien geeft de wandeling ons een ongemeenen indruk van geheimzinnigheid. Het is of wij met elken voetstap, dien wij vooruitzetten in deze grijze stad, een eeuw terugtreden in de geschiedenis. Die stad, waarvan de Keizer met zijn gezin een groot ommuurd Centrum bewoonde, waarin streng toegang verboden was aan ieder, die niet tot het gezin of de huishouding des Keizers behoorde, een verbod, zóó streng inderdaad gehandhaafd, dat nog in de vorige eeuw een Spanjaard, die zijn nieuwsgierigheid niet kon bedwingen en in den nacht over den muur der „Verboden Stad” was geklommen, zijn roekeloosheid met den dood moest bekopen, die stad biedt nog precies hetzelfde beeld als eeuwen geleden het geval was. Alleen is er nu geen „Verboden Stad” meer, want het Keizerschap is door de Revolutie van ongeveer twintig jaren geleden weggevaagd, zoodat nu geen herauten meer den Keizer vooruit behooven te gaan om het volk ijlings binnen hun steegjes en huisjes te jagen, opdat geen nieuwsgierig oog den Gebieder van het Hemelsche Rijk bespieden mocht. Maar toch is er nog Oostersche drukte genoeg overgebleven. Zie daar dien troep ezels, langzaam hun pak voortzeulend, die kameelen, karavaans-gewijs aan touwen achter elkander gebonden, die kleine Mongoolsche paardjes, die zoo kittig tegen de bergen op kunnen klauwen; het is alles een bont tafereel, waarvan men de oogen niet kan losmaken. Heidensche en andere optochten, het geeft alles levendigheid en kleur aan deze wonderschoone stad. En de zon kan daarbij niet gemist worden, want die maakt Peking tot wat het anders niet zijn zou, een stad uit grijs verleden, haar ongerepte schoonheid aanbiedend in de kleur van het groote licht, dat van boven komt.

Z.

W. KRIJGER.